

Kitap Tanıtımı: Çokdilli Eğitim Yoluyla Toplumsal Adalet

Ferda Dönmez Atbaşı, Ankara Üniversitesi SBF,
e-posta: Ferda.Donmez@politics.ankara.edu.tr.
Erkin Başer, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF, e-posta: erkin.baser@gmail.com.

Elimizdeki kitap¹, bir kitap serisinin içinde yer almakla birlikte Türkçe’de basılmış tek cilttir. Türkçe’de konusunda öncü kitaplardan olan bu derleme hem disiplinler arası hem de uluslararası bir çalışma olma niteliğini taşıyor. Yazarlar Finlandiya, Kanada, İsveç, ABD, Danimarka, Hindistan, Peru, İngiltere, Avustralya, Japonya ve Nepal’den; resmî veya sivil kuruluşlarda danışmanlık, uzmanlık veya yöneticilik yapmakta, üniversitelerde çalışmakta ve hukukçu, pedagoğ, eğitim programları yürütücüsü, pedagoji, dilbilim, psikoloji, sosyal psikoloji vb. alanlarda teorik veya uygulamalı araştırmacı ve aktivistlerdir.

Elimizdeki kitabın dâhil olduğu seri “Dilsel Çeşitlilik ve Dil Hakları” adını taşıyor ve 10 adet kitaptan oluşuyor. Bunlardan bazıları; “ABD’de Dil Bağlılıkları ve İkidillilik”, “Çokdilli Okullar Hayal Etmek: Eğitim Dilleri ve Küreselleşme”, “Avrupa’da Azınlık Dilleri ve Kültürel Çeşitlilik”, “İspanya’da Bölgesel Milliyetçilik: Galiçya’da Dil Kullanımı ve Etnik Kimlik” adlarını taşımaktadır (bkz. www.multilingual-matters.com).

Kitabın içinde yer aldığı “Dilsel Çeşitlilik ve Dil Hakları” serisi için yayınevi şu notu düşmüştü: “Bu seri, dünya genelinde çokdilliliğin bir kaynak olarak düşünülmesini, dilsel çeşitliliğin korunmasını ve dilsel insan haklarının gelişimini ve bu haklara saygı gösterilmesini desteklemek için teorik ve ampirik araştırmalar yapmayı hedeflemektedir. Seri, dil politikalarına disiplinler arası bir bakış açısıyla sosyolinguistik, eğitim, sosyoloji, iktisat, insan hakları hukuku, siyaset bilimi, antropoloji, psikoloji ve uygulamalı dil araştırmaları alanlarının imkânlarından yararlanılarak yaklaşılmasını teşvik etmektedir.”

“Çokdilli Eğitim Yoluyla Toplumsal Adalet” adlı kitabın orijinali İngilizce olarak 2009 yılının Haziran ayında basılmıştır. Kitapta 17 makale bulunmaktadır. Makalelerin bütünü için 49 sayfalık çok kapsamlı bir kaynakça kitabın sonunda yer almaktadır. Ayrıca Türkçe editörleri, orijinalinden farklı olarak kitabın sonuna 16 sayfalık mini bir sözlük eklemiştirler. Böylece anadili araştırmaları için kavram tartışmasına değerli bir katkı sunmuşlardır.

Kitap, giriş kısmı dâhil beş bölümden oluşmaktadır. Aynı zamanda editörler biri olan Ajit K. Mohanty’nin Giriş olarak yazdığı, “Çokdilli Eğitim: Çok mu Uzakta

bir Köprü” adını taşıyan makale, kitabın ana fikrini, ana temayı ele alış biçimini, diğer bölümlerde hangi konuların işlendiğini açıklayan bir nitelikte. Sonrasındaki bölümler sırasıyla;

- Çokdilli Eğitim: Yaklaşımlar ve Kısıtlamalar,
  - Çokdilli Eğitimde Küresel ve Yerel Zorluklar ve Vaatler,
  - Teori ve Pratikte Çokdilli Eğitim - Yerli/Kabile Deneyiminde Çeşitlilik ve
  - Toplumsal Adaleti Artırmak İçin Çokdilli Eğitimin Geleceğini Analiz Etmek
- başlıklarını taşıyor.

Kitabın ikinci bölümünde, çokdillilik üzerine dünyadaki genel tabloyu, eğilimleri, olanakları, kısıtları ve yaklaşımları ortaya koyan üç makale bulunmaktadır. Sadece bu üç makale bile, bu alandaki tartışmanın nasıl bir zeminde yürütülmesi gerektiği üzerine önemli açılımlar sunmaktadır. Sonraki iki bölümde yer alan toplam 11 makale; Hindistan, Nepal, Kanada, ABD, Afrika, İskandinavya gibi bölgelerden azınlık ve yerli dillerinin eğitimi ile egemen diller karşısında yerel dillerin kullanım olanakları konularında alan araştırmalarına dayanmaktadır. Beşinci ve son bölümde yer alan iki makale ise; çokdilliliği, kültürel ve toplumsal bir zeminde ele alarak adalet ve haklar temelinde bir tartışmaya yol açmaktadır.

Türkçe yayına hazırlayan editörler Prof. Dr. Fatma Gök ve M. Şerif Derince; çevirmenler Burcu Yalçınkaya, Gülseren Duman ve Zeri İnanç ile birlikte dilbilim alanında oldukça değerli bir derlemeyi okurlara sunarak barış iklimine de ciddi katkılar yapmaktadırlar. Bilindiği üzere, çok kültürlülük, katılımcılık, barış, demokrasi ve özgürlük; bilimsel ve fikri temellere fazlasıyla ihtiyaç duymaktadır. Özellikle müzakere kültürünün yerleşmesi ve âdil çözümlerin toplumsal uzlaşmayı sağlaması için dilsel hakların anayasal güvencelerle korunması gereğinin çokça tartışıldığı bir tarihsel konjonktürde, kitap oldukça önemli bir katkı sağlamaktadır.

Bırakınız tartışılmayı, dile getirmenin “büyük suç” olduğu anadili ile eğitim hakkını bir yana; on yıllar boyunca, iki arkadaş arası konuşma bile yasak olduğu bir coğrafyada elimizde böyle bir kitapla okur karşısına geçebiliyor olmanın çok önemli olduğunu düşünüyoruz.. Anadilinde eğitim, bugün Türkiye’de 90 yıl sonra artık bir tartışma zemininde ele alınmaya başlamıştır. Elimizdeki gibi kitaplar, dünyanın çeşitli coğrafyalarında ikidilli, çokdilli yaşamların, toplumların, uygarlıkların, eğitimlerin nasıl yürütüldüğü üzerine önemli bilgiler, fikirler sunarak Kanada’dan Hindistan’a, Nepal’den ABD’ye, Afrika’dan İskandinavya’ya birçok bölgede çokdilli eğitim sistemlerini hatırlatmaktadır. Editörlerin Önsözü’nde denildiği gibi, “eğitimde birden fazla dil kullanmanın daha büyük sosyal adalete nasıl katkıda bulunacağı” irdelenmektedir.

Yine Önsöz’de şöyle denilmektedir: “Bu kitap, analizlerin ve küresel açıdan karşılığı olan yerel deneyimlerin bir sentezidir. Sadece dilsel azınlıkların ihtiyaçları hakkında da değildir: Bir ülkenin egemen dilini konuşanların da çokdilliliğin imkânlarından faydalanma hakkı olmalıdır. Çokdilli eğitim tek kelimeyle herkes içindir.”

Fatma Gök ve M. Şerif Derince’nin Türkçe Baskıya Önsöz’ünden uzun bir alıntıyla kitabının Türkiye’deki ne tür tartışmalara olası katkılarını daha iyi anlamak mümkün olacaktır:

Türkiye’nin içinde bulunduğu tarihsel ve siyasal şartlar göz önüne alındığında demokratik ve özgürlükçü bir değişimi başlatma potansiyeline sahip en önemli konulardan biri, eğitimde anadili temelli çokdilli ve çok kültürlü eleştirel bir anlayışın takip edilmesidir. Kamuoyunda anadilinde eğitim olarak dillendirilen talebin yerine getirilmesi, hem farklı özellik ve ihtiyaçlara sahip etnik gruplar için hem de çeşitli ayrımcılık ve eşitsizliklere maruz kalan toplum kesinlerinin mağduriyetlerinin giderilmesi ve güçlenmeleri için çok önemli bir potansiyel taşımaktadır. Böyle bir yaklaşımın esas hedefi, sadece eğitim sisteminde bir dönüşüme gidilmesi değil, tüm toplumsal ve siyasal ilişkilerin yeniden tanımlandığı, sadece seçkinler için değil, tüm farklı topluluklar için daha demokratik, adalet ve eşitliği esas alan, özgürlükçü yeni bir dünya tahayyülünün titizlikle ve duyarlıkla tasarlanması ve hayata geçirilmesi olmalıdır.

Ve devamla, “[Eğitim Sen Anadili Atölyesi olarak] Yaklaşımımız; eğitim açısından anadili meselesine teorik yaklaşımları, çeşitli ülkelerde uygulanan farklı eğitim modellerini tarihsel ve sosyo-politik bağlamları içinde sunan ve bu konuları toplumsal cinsiyet, yoksulluk, sömürgecilik, siyasal ve sosyal eşitsizlikler, küreselleşme ve kapitalist değerler, yerli bilgi sistemleri, öğretmen yetiştirme, materyal üretimi ve toplumsal adalet gibi diğer konularla ilişkilendiren çalışmaları bir araya getirmektir. Elinizdeki kitap bunların hepsini başarılı bir şekilde yerine getirdiği için, farklı makaleler bulup kitaplaştırmaktansa bu kitabın hepsinin olduğu gibi Türkçe’ye kazandırılmasının yerinde olacağını düşündük.”

Şöyle bağlayabiliriz; sadece adının bile okumaya cezbediği bir kitapla karşı karşıyayız. Böyle bir kitabı Türkçe’ye kazandıran herkese ve bedelsiz olarak bizlere sunan Eğitim Sen’e teşekkürler. Özgürlük ve adalet ihtiyacı; ancak ve ancak çok sesli, çokdilli, çok kültürlü bir dünyada karşılık bulabilir.

Sonnotlar

¹ Tove Skutnabb-Kangas, Robert Phillipson, Ajit K. Mohanty ve Minati Panda (der.) (Şubat 2013). *Çokdilli Eğitim Yoluyla Toplumsal Adalet*. (Türkçe yayına Haz.) Prof. Dr. Fatma Gök ve M. Şerif Derince, Ankara: Eğitim Sen Yayınları.

